DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-661-7-30

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОБОТИ З ДИТИНОЮ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

Стоянов Костянтин Степанович,
доктор філософії,
викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65014, Україна

Вступ

Незалежно від вчинених дитиною помилок, вона залишається людиною, яка потребує захисту, підтримки та належного виховання. Через недостатній життєвий досвід, складні життєві обставини, відсутність належного батьківського піклування або нездатність повною мірою усвідомити наслідки власних дій підлітки іноді допускають поведінку, що суперечить закону та призводить до негативних наслідків.

Дитина, яка перебуває у конфлікті із законом – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може настава кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України.

Причинами вчинення правопорушень можуть бути різними. Вони являють собою сукупність соціальних факторів та явищ, які зумовлюють протиправну поведінку на індивідуальному, груповому та суспільному рівнях. Однією з актуальних проблем сучасності є зростання рівня правопорушень серед молоді. Це питання потребує особливої уваги, оскільки становлення особистості відбувається саме в дитячому та підлітковому віці, коли формуються моральні цінності, правова свідомість, моделі поведінки та ставлення до суспільних норм.

Отже, суспільство має бути зацікавлене, щоб дитина зростала в безпечному та сприятливому середовищі, отримувала належне виховання,

освіту та підтримку, необхідні для її гармонійного розвитку. Особливу увагу слід приділяти не наслідкам вчинення правопорушень дітьми та притягнення їх до юридичної відповідальності, а профілактиці правопорушень серед неповнолітніх, своєчасному встановленню причин та умов, що впливають на вчинення правопорушень неповнолітніми, виявленню складних життєвих обставин у яких перебуває дитина та наданню допомоги дітям з метою попередження вчинення правопорушень останніми. Саме такий комплексний підхід суб'єктами захисту прав дітей сприятиме захисту прав наймолодших українців, призведе успішній соціалізації та формуванню правової культури.

Питання організаційно-правових засад роботи дитини, яка перебуває у конфлікті із законом частково висвітлені у працях українських правознавців. Так, Пасека М. О. досліджувала психологічні особливості поведінки неповнолітнього правопорушника, оскільки особливості фізичного та психологічного розвитку неповнолітнього накладають надзвичайно великий відбиток на його поведінку[1074]. Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. вивчали європейський досвід подолання протиправної поведінки в дитячому середовищі на прикладі Великої Британії, Німеччині, Франції, Італії. Зробивши висновок, що ефективне здійснення профілактичних заходів впливає на попередження вчинення правопорушень і конфліктів у дитячому середовищі, попередження соціальної проблеми та подолання окремих її факторів[1075]. Мураненко К. Ю. здійснила аналіз системи профілактики правопорушень серед неповнолітніх зарубіжних країн та визначила основні аспекти ефективної профілактики правопорушень, на які необхідно звернути увагу в процес становлення системи профілактики правопорушень серед неповнолітніх в Україні[1076]. Науковець Капуляк В. П. у своєму дослідженні «Превентивні поліцейські заходи у системі правових засобів запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми» серед характерних рис превентивних поліцейських заходів виділив: здатність до регулювання відповідних суспільних відносин за допомогою адміністративно-правових норм і наявність профілактичного характеру впливу на їх учасників; прояв

[1074] Пасека М. О. Психологічні особливості поведінки неповнолітнього правопорушника. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 1/2025. С. 491–494. https://lsej.org.ua/1_2025/115.pdf

[1075] Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. Європейський досвід подолання прояву протиправної поведінки в дитячому середовищі. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. Ч. 2. С. 182–188. DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.28

[1076] Мураненко К. Ю. Зарубіжний досвід профілактики правопорушень серед неповнолітніх. *Psychological Journal*. № 2(22). 2019. С. 85–98. https://www.researchgate.net/publication/332598569_ZARUBIZNIJ_DOSVID_PROFILAKTIKI_PRAVOPORUSEN_SERED_NEPOVNOLITNIH

адміністративно-попереджувальної природи їх сутності; профілактичний, інформативний, виховний характер, спрямування на захист сукупності публічних та приватних інтересів; опосередковане здійснення роз'яснювально-превентивною діяльністю[1077].

На підставі наведених тверджень можна визначити, що організаційним засадам роботи з дітьми які перебувають у конфлікті із законом приділяється значна увага як науковцями так й практикуючими юристами та співробітниками правоохоронних органів. Однак, автор по новому розглянув особливості та проблемні аспекти у сфері роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом.

1 Національна система нормативно-правового регулювання у сфері роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом

Конституція України від 1996 р.[1078] – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3); кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у сім'ї, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття (ст. 51); діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ст. 52); будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом (ст. 52).

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР[1079] – здійснення соціального захисту дітей і профілактики серед них правопорушень покладається в межах визначеної компетенції в тому числі на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції (ст. 1). Суб'єкти захисту прав дітей зобов'язані: проводити роботу щодо запобігання правопорушенням серед дітей; виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, вчинені дітьми, вживати з цією метою оперативно-розшукових

[1077] Капуляк В. П. Превентивні поліцейські заходи у системі правових засобів запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 11. 2023 р. С. 354–358. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/86

[1078] Конституція України : Закон України від 28 червня 1996, № 30, ст. 141. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

[1079] Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text

і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; розглядати у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні дітей; розшукувати дітей, що зникли, дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади (бродяжать) та спеціальні установи для дітей; виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, у тому числі звільнених з спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей;

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III[1080] – поліцейські, яким стало відомо про факт залишення дитини без опіки (піклування) батьків, зобов'язані негайно повідомити про це органи опіки та піклування за місцем знаходження дитини (ст. 24); примусові заходи виховного характеру за вчинення дитиною кримінального правопорушення або в інших передбачених законом випадках застосовуються до неї лише судом (ст. 33); неповнолітні правопорушники, які потребують особливих умов виховання, в порядку, встановленому законом, направляються до загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації (ст. 34).

Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII[1081] – поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює розшук дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду (п. 27 ч. 1 ст. 23). Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до малолітніх осіб, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо (ч. 5 ст. 43). У межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності,

[1080]Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

[1081] Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі (п. 17 ч. 1 ст. 23)

Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 1 червня 2020 року № 585[1082] – у разі надходження звернення, повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах внаслідок жорстокого поводження з нею або наявності загрози її життю чи здоров'ю, служба у справах дітей разом з підрозділом органу Національної поліції, фахівцем із соціальної роботи або іншим надавачем соціальних послуг (у разі наявності можливості залучення), представником закладу охорони здоров'я, які діють у межах своїх повноважень, протягом однієї доби проводить оцінку рівня безпеки дитини. До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти в межах їх повноважень (п. 9).

Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, під час прийняття рішення про взяття її на облік отримує інформацію про дитину, її законних представників, а також складні життєві обставини дитини та її сім'ї від органів Національної поліції – про обставини вчинення жорстокого поводження з дитиною, зокрема домашнього насильства стосовно дитини та за участю дитини, про факти вчинення сексуального насильства стосовно дитини, притягнення законних представників дитини до відповідальності за ухилення від виконання своїх обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання дитини, злісне невиконання встановлених законом обов'язків по догляду за дитиною, інші порушення прав дитини тощо з подальшим отриманням копій відповідних матеріалів, що підтверджують зазначені обставини чи факти (п. 15).

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України» від 03 липня 2017 року № 560[1083]. Основні завдання приймальників-розподільників для дітей: проведення індивідуальної профілактичної та виховної роботи з дітьми, запобігання вчиненню ними протиправних дій; виявлення причин і умов, що призводять до скоєння

[1082] Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text

[1083] Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 липня 2017 року № 560. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text

дітьми злочинів та правопорушень; дотримання прав дітей; взаємодія з органами державної влади, навчальними закладами і громадськими організаціями з питань проведення профілактичної та виховної роботи з дітьми, поміщеними до ПРД; забезпечення належних, безпечних і здорових умов перебування дітей та працівників ПРД, запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 року № 1044[1084] – підрозділи ЮП взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями за напрямами: здійснює профілактичну (превентивну) діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню дітьми та стосовно них кримінальних і адміністративних правопорушень (у тому числі в кіберпросторі), виявляє причини і умови, які цьому сприяють, уживає в межах компетенції заходів для їх усунення; веде профілактичний облік дітей віком від 11 до 18 років за наявності підстав узяття на облік та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; забезпечує у межах компетенції досудове розслідування кримінальних проступків у формі дізнання; здійснює в межах компетенції своєчасне реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, вчинені дітьми та стосовно них; бере участь у профілактичних (превентивних) заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності, самовільному залишенню сім'ї, навчально-виховного закладу чи спеціальної установи для дітей, правопорушенням та іншим негативним явищам у дитячому середовищі; проводить ознайомлювальні, попереджувальні і виховні бесіди з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою недопущення вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; викликає дітей та їх батьків, інших законних представників під час розгляду матеріалів про вчинення правопорушень за участю дітей; вживає заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування

[1084]Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text

в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357[1085] – під час внесення відомостей до ЄРДР про зникнення особи, яка не досягла 18-річного віку, – прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, реєстрація місця проживання, місце перебування, інформація про батьків, опікунів (піклувальників) чи осіб, з якими проживала дитина, про вжиті слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місця перебування дитини, за якою статтею Кримінального кодексу України кваліфіковано подію, чи застосовувалася службова собака, чи вилучалися особисті речі, наявність погроз про викрадення дитини, чи були раніше факти залишення місця проживання (пп.23 п. 4 Розділу XV).

Відзначимо, що важливо дотримуватись норм чинного законодавства в процесі реалізації функцій із запобігання правопорушенням серед дітей. Саме дотримання норм і принципів у цій сфері є важливим аспектом належної, ефективної профілактики. Законодавець визначає межі та правові інструменти, які повинні застосовувати суб'єкти захисту прав дітей у сфері попередження правопорушенням серед наймолодших українців, забезпечувати найкращі інтереси самих дітей, їх батьків, а також інших зацікавлених осіб.

2 Особливості профілактичної роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом

З початку повномасштабної війни діти вчинили понад 9,5 тисячі правопорушень, а щодо них за цей період було вчинено майже 13 тисяч правопорушень – про це в телеефірі Укрінформ поінформував начальник ювенальної поліції України Василь Богдан[1086].

Серед основних причин вчинення правопорушень дітьми можемо виділити наступні: *несприятливий сімейний вплив, негативні умови сімейного виховання* – відсутність контролю за поведінкою дітей з боку батьків; систематичне самовільне залишення дітьми місце постійного проживання; конфліктні стосунки між батьками та дітьми; надмірний батьківський контроль та суворі методи виховання; низький рівень матеріального

[1085] Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 року № 357. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text

[1086] Укрінформ : офіційний сайт. https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4032709-za-cas-povnomasstabnoi-vijni-diti-skoili-ponad-95-tisac-zlociniv-nacalnik-uvenalnoi-policii.html

забезпечення сім'ї; байдуже ставлення батьків до виховання та проблем дитини; асоціальна поведінка членів сім'ї та насильство в родині; використання дітей дорослими у протиправній діяльності. *Негативна організація проведення дозвілля* – комунікація з особами, які ведуть асоціальний спосіб життя та схильні до вчинення правопорушень; проведення часу з особами, яким притаманна девіантна поведінка, присутня агресія у спілкуванні, позитивне ставлення до наркотичних, психотропних речовин, алкоголю; необмежений та неконтрольований доступ неповнолітніх до соціальних мереж, надмірне захоплення комп'ютерними іграми; відсутність участі в гуртках, спортивних секціях, творчих чи волонтерських заходах, що призводить до неорганізованого дозвілля; відсутність особистих інтересів. *Негативний вплив ЗМІ на формування поведінки дітей* – поширення протиправного контенту; демонстрація насильства та жорстокості як спосіб вирішення конфліктів; участь у небезпечних онлайн-спільнотах, що містять пропаганду та заохочують до ризикових дій. Серед причин протиправної поведінки дитини психологи виокремлюють *характер дитини* – як вона реагує на труднощі, наскільки вміє або ні керувати своїми емоціями, як розв'язує конфлікти, чи прогнозує наслідки своїх дій. Важливими є *чинники шкільного середовища* – булінг, виключення дитини з навчального процесу через неуспішність або її поведінку.

Незалежно від того чи дитина законослухняна чи дитина у конфлікті із законом держава повинна постійно забезпечувати ефективний та належний захист прав та інтересів таких дітей, оскільки це є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Реалізація цього завдання забезпечується діяльністю широкого кола суб'єктів, наділених відповідними повноваженнями щодо гарантування, забезпечення та охорони прав дітей. Особливої уваги потребують діти у конфлікті із законом, уповноваженні суб'єкти повинні комплексно та скоординовано підходити до захисту їх прав, оскільки така діяльність спрямована не лише на забезпечення правового захисту таких дітей, а й на соціальну підтримку, успішну інтеграцію в суспільство та профілактику правопорушень, з метою недопущення повторності їх вчинення.

Суб'єкти забезпечення і захисту прав дітей утворюють багаторівневу систему, яка діє як на міжнародному, так і на національному рівні. Система *міжнародних суб'єктів* формується на основі норм міжнародного права, насамперед положень Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. Центральне місце серед міжнародних суб'єктів займає Комітет ООН з прав дитини, який створюється з метою здійснення контролю за виконанням державами своїх міжнародних зобов'язань

та Організація Об'єднаних Націй як універсальна міжнародна організація, у межах якої функціонують відповідні органи та інституції.

До суб'єктів забезпечення і захисту прав дітей *на національному рівні* належать органи державної влади, які формують і реалізують державну політику у відповідній сфері, а також здійснюють координацію діяльності інших суб'єктів (Уповноважений Президента України з прав дитини (дитячий омбудсмен), Міністерство соціальної політики України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України та інші центральні органи виконавчої влади, діяльність яких пов'язана із забезпеченням прав, свобод і законних інтересів дітей у відповідних сферах).

На регіональному рівні функціонують суб'єкти, які забезпечують реалізацію державної політики з урахуванням особливостей конкретного регіону та здійснюють безпосередню координацію роботи на місцях (служби у справах дітей, управління соціального захисту населення, органи управління освітою, охороною здоров'я, молоддю та спортом, територіальні підрозділи Національної поліції, зокрема підрозділи ювенальної превенції, а також центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які здійснюють соціальний супровід, профілактичну роботу та надання допомоги дітям і сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах)

На місцевому рівні система суб'єктів представлена органами та установами, які безпосередньо взаємодіють із дітьми та забезпечують практичну реалізацію їхніх прав (структурні підрозділи районних державних адміністрацій, виконавчі комітети місцевих рад, органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, служба у справах дітей, відділи (управління) соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, заклади освіти, заклади охорони здоров'я, соціальні установи, а також інші організації та інституції, діяльність яких спрямована на створення належних умов для розвитку, виховання та захисту дітей).

Погоджуємося із думкою Ткаля О., що попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються неповнолітніми, є гуманним, дієвим та найбільш ефективним засобом (способом) скорочення кількості адміністративної деліктності, оскільки воно пов'язане з такими заходами з боку держави і суспільства, які спрямовані не лише на виявлення й усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням, а й на утримування неповнолітнього від їх вчинення, припинення правопорушень та притягнення їх до відповідальності[1087]

[1087] Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 125–129.

Під час роботи з батьками суб'єкти захисту прав дітей стикаються з наступними проблемами: у батьків відсутнє розуміння проблеми дитини з законом та не бажання взаємодії з поліцією та іншими суб'єктами захисту прав дітей; девіантна поведінка батьків, зловживання алкогольними напоями / наркотичними речовинами; перекладання/невиконання обов'язків по вихованню дітей; недовіра до поліції; необізнаність/нерозуміння законів з боку батьків; байдужість до дитини; недостатній контроль за дітьми з боку батьків.

Протиправна поведінка у підлітків не з'являється раптово це наслідок поєднання внутрішніх (особистісних) та зовнішніх середовищних чинників. Найбільш вразливими є діти які походять з родин, що перебувають у кризі, мають досвід насильства, втрати, переміщення, діти які не мають стабільної емоційної підтримки з боку дорослого якому довіряють. Важливо пам'ятати, що війна поглиблює ці проблеми. Зростає безробіття, через стреси та відсутність у дорослих навичок керування емоціями підвищується рівень домашнього насильства, шкідливого вживання алкоголю та наркотичних речовин, руйнується довіра між батьками та дітьми, послаблюється батьківський контроль, діти залишаються сам на сам з власними страхами і нерозв'язаними проблемами та можуть шукати підтримки й прийняття поза межами родини.

Ресоціалізація – це не просто виховна робота, це комплексний процес повернення дитини до звичного способу життя без ризику вчинення правопорушень у майбутньому, щоб ресоціалізація була ефективною важливо: 1) аби робота відбувалась не лише з дитиною, а й з її середовищем, родина має бути включена в цей процес, адже її роль вкрай важлива. Школа так саме має підключитися до того аби забезпечити сталий позитивний вплив на поведінку дитини зі свого боку, наприклад, через шкільного психолога; 2) надати дитині альтернативу, час для справи яка захоплює, спорту чи волонтерства, спілкування з підтримуючими дорослими; 3) почути думку дитини, залучити її у процес, запитати чого вона хоче, чого їй бракує; 4) відновити довіру до себе дати можливість побачити, що її минуле не вирок; 5) супроводжувати дитину на шляху змін без тиску, але з чіткими межами і підтримкою. Коли дитина бачить, що їй довіряють вона починає довіряти собі.

Неможливо говорити про зміну в поведінці дитини, якщо нічого не змінюється в її оточенні. Сім'я – це перше й головне середовище, яке може або підтримати, або зруйнувати шанс на зміни. Важливо, щоб у родині зникла агресія, крики, психологічне та фізичне покарання. З'явилися слова підтримки, вміння слухати, аби батьки

визнавали свої помилки не перекладаючи відповідальність лише на дитину, разом будували нові сімейні правила, вчилися їх дотримуватися та домовлятися.

Ресоціалізація дитини – це не лише завдання родини чи поліції, це відповідальність також усієї громади, яка може дати підлітку другий шанс. Громада – це не абстрактна структура. Це сусіди, вчителі, тренери, соціальні працівники, керівники гуртків, підприємці, усі дорослі, які можуть бути поруч. Саме громада може запобігти стигматизації, не таврувати підлітка як проблемного, називати злочинцем, натомість підсвічувати сильні сторони, бачити потенціал до змін. Створити коло підтримки, щоб дитина не залишалася сам на сам зі своєю помилкою, дати приклад людяності, показати свою підтримку. Лише у співпраці родини, громади та професіоналів можливе справжнє повернення дитини до безпечного життя. Не покарання, а довіра, підтримка та нові можливості, ось що працює краще за будь-які санкції.

Висновки

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що організаційно-правові засади роботи з дитиною, яка перебуває у конфлікті із законом, становлять комплекс взаємопов'язаних правових норм та механізмів діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованих на забезпечення найкращих інтересів дитини, захист її прав і свобод, а також запобігання повторному вчиненню правопорушень. Ефективність такої роботи залежить від чіткої взаємодії усіх суб'єктів, які захищають права та інтереси дітей. Реалізація організаційно-правових засад повинна ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму, недискримінації, індивідуального підходу до кожної дитини. Особливого значення набуває застосування сучасних профілактичних та виховних підходів, що сприяють ресоціалізації дитини, формуванню правової культури та її успішній інтеграції в суспільство. Таким чином, необхідними умовами підвищення ефективності та результативності роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом є систематичне вдосконалення законодавства, яке регулює питання захисту прав дітей; належний розвиток міжвідомчої взаємодії усіх суб'єктів діяльність яких спрямована на захист прав дітей, а також підвищення їх професійної підготовки; запозичення міжнародного досвіду та впровадження ефективних превентивних механізмів задля підвищення результативності роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом.

Анотація

Дитина, яка перебуває у конфлікті із законом – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення. Стаття присвячена саме організаційно-правовим засадам роботи з дитиною, яка перебуває у конфлікті із законом.

Автором деталізовані національні нормативно-правові акти у сфері роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом. Відзначено, важливість дотримання норм чинного законодавства в процесі реалізації функцій із запобігання правопорушенням серед дітей. Саме дотримання норм і принципів у цій сфері є важливим аспектом належної, ефективної профілактики.

Особлива увага звернута на характеристиці причин та умов, що спонукають дітей на вчинення протиправних дій, досліджені суб'єкті захисту прав дітей, автором стверджено, що суб'єкти забезпечення прав дітей утворюють багаторівневу систему, яка діє як на міжнародному, так і на національному рівні.

Література

1. Пасека М. О. Психологічні особливості поведінки неповнолітнього правопорушника. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 1/2025. С. 491–494. https://lsej.org.ua/1_2025/115.pdf
2. Корнієнко М. В., Сухарєва А. О. Європейський досвід подолання прояву протиправної поведінки в дитячому середовищі. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. Ч. 2. С. 182–188. DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.28
3. Мураненко К. Ю. Зарубіжний досвід профілактики правопорушень серед неповнолітніх. *Psychological Journal*. № 2(22). 2019. С. 85–98. https://www.researchgate.net/publication/332598569_ZARUBIZNIJ_DOSVID_PROFILAKTIKI_PRAVOPORUSEN_SERED_NEPOVNOLITNIH
4. Капуляк В. П. Превентивні поліцейські заходи у системі правових засобів запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 11. 2023 р. С. 354–358. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/86
5. Конституція України : Закон України від 28 червням 1996, № 30, ст. 141 *Відомості Верховної Ради України*. *Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
6. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. *Відомості Верховної*

Ради України. *Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text
7. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
8. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text
9. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. *Відомості Верховної Ради України*. *Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text
10. Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 липня 2017 року № 560. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text
11. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text
12. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 року № 357. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text
13. Укрінформ : офіційний сайт. https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4032709-za-cas-povnomasstabnoi-vijni-diti-skoili-ponad-95-tisac-zlocinivnacalnik-uvenalnoi-policii.html
14. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 125–129.